

L' INDUSTRIALISME DE LA MARIOLA

Damià Mollà i Beneyto

Perquè el difícil no era plantar cebes, cavallers. Ni traçar sèquies de reg o convertir marjals en terres de cultiu. El sorprenent, inaudit!, fou, i no ha deixat de ser-ho, industrialitzar una zona geogràficament allunyada dels centres productors de matèries primes i dels de consum, un espai social al mig de les muntanyes i mal comunicat... i açò va ocórrer en el País Valencià, en les vessants de la serra Mariola.

Perquè mentre el prototip dels valencians estava representat pel cordial i planer llaurador i l'artesà laboriós, i l'estereotip de l'estructura social venia a ser, una gran i ampla capa mitjana, alegre i harmoniosa, en les terres de la Mariola es trobaven dues classes socials – els obrers i els amos de les fàbriques – que estaven i estan en latent conflicte des de fa més d'un segle.

Perquè quan la barraca, la tartana i la taronja – símbols d'una societat fortament tradicional i conservadora – comencen a desaparèixer, i els valencians del centre – València i la gran horta – es troben ara amb el problema de la col·locació de les màquines... en la Mariola des de sempre han estat i estan les fàbriques i les màquines.

Per tot açò i perquè l'insòlit de la recent història valenciana és la supervivència creixent d'eixe espai industrial, aïllat i cercat per tot un context socioeconòmic i polític, en el que predominava una burgesia agro-mercantilista, m'apeteix moltíssim escriure sobre eixe industrialisme valencià, sobre l'estructura social i la vida

“Las Provincias”. Dimecres 23-X-1974

quotidiana d'uns d'eixos pobles de la Mariola: Bocairent.

ALCOI, BOCAIRENT, BANYERES I ALTRES POBLES.

Alcoi fou i continua essent el centre neuràlgic de tota aquesta zona, on la revolució industrial es consolidà en el seu moment històric; fou la primera ciutat espanyola on els obrers cremaren les màquines per por a quedar-se sense feina. Alcoi, seu de la Primera Internacional Obrera Espanyola, va passar als textos de la Història con una de les primeres i més importants ciutats industrials del Estat Espanyol. No obstant això, tots els pobles de les vessants de la Mariola van tindre alguna cosa, prou que vore amb el naixement de l'industrialisme. Els barrancs del Vinalopó, els més propers a Banyeres, ofereixen hui tot un deliri per a l'arqueologia industrial. Els palaus del Comtat de Cocentaina veien com es prolongava des d'Alcoi el quefer de la indústria tèxtil. En els barrancs de Bocairent encara estan els batans, on a força de pals s'endurien els teixits...

“EN BOCAIRENTE VISITE...

El barrio medieval”. Així diu un dels cartells que anuncia l'aplegada al poble. Hui, sense publicitat no es ven res...

En la part oest de la serra, sobre un tossal illa, apareix la trama urbana de Bocairent. Carrers sinuosos, casa sobre casa i sobre el turó, ofereixen la semblança d'un rusc humà. Un eixam fet per i per als homes que simbolitzen tot un repte arquitectònic per a les recents i modernes ! vivendes acolmenades;

eixes torres de pisos símbol fetitxe d'una burgesia que naix al felïços 60 i que ha començat ha destruir l'harmonia de tot un bell conjunt arquitectònic, d'un conjunt singular, com ja ha passat en altres llocs.

El barri antic de Bocairent no és altra cosa que una "moreria". El vell testimoni de la nostra convivència amb moros i jueus, i l'anomenat barri medieval, no és altra cosa que això: una moreria amb retocs de gòtic català, antigues fortificacions i cases heràldiques que contrasten, sense que hi haja trencament, amb els barris de principis de segle: l'eixample de la burgesia industrial.

Quan no hi havia llum elèctrica, als "barrancs" s'aprofitava la força de l'aigua per a moure les màquines de teixir, de filar... A l'entrada del poble – avui – hi ha una escultura: és "l'home de la manta". Durant l'hivern les antigues mantes de viatge enrotllades de manera especial, serveixen d'abric a l'obrer que ix del "tercio" o torn de la nit i al que entra a fer el "primer": el de les 6'30 del matí. Tot un símbol.

Però el barri medieval de Bocairent, superficialment, pareix cada vegada més un poble andalús. Aquest any se li ha concedit el primer premi provincial per la labor d'embelliment. Ha estat un premi a l'emblanquiment amb calç de les façanes de pedra de carreu, a la col·locació de cossiols i més cossiols que impedeixen reconèixer les restes de fortificacions gòtiques o les reixes d'un XVII barroc. Un guardó, si, però per al folklorisme pseudo-andalús. Un premi a la millor desfiguració de nostra història arquitectònica...

I tot perquè és més fàcil animar al treballador immigrant de la

"España meridional y seca" a que emblanquine les cases, pose geranis i continue marginat, que forçar a l'Administració a que mamprenja seriosament la rehabilitació interior d'eixes cases, a dotar-les de serveis i a conservar com patrimoni socio-històric i artístic dels valencians eixa moreria de finestres gòtiques, alguna coronella, i reixes barroques.

L'estructura social del XIX era pareguda a la de qualsevol "middle town" del Lancashire anglès. Era l'estructura social més primària que va modelar el capitalisme dels anys de la Revolució Industrial: una muntonada de treballadors i uns quants capitans d'empresa. A poc a poc, encara que prou aviat, la burgesia industrial fou consolidant-se com a classe dominant i adoptant pràctiques de classe similars a les que havia començat a utilitzar la catalana o l'europea.

Si la noblesa, terratinent, havia construït els seus palaus (dos dels que queden han estat "Casa Cuartel de la Guardia Civil"), la nova classe social va intentar crear la seua pròpia arquitectura. Per una part es va desplaçar al raval – avui centre de la vila – i va deixar la "moreria" com a lloc d'habitació per als treballadors. La indústria instal·lada en els "barrancs" fou traslladada als afores de la ciutat, i entre la Vila i les fàbriques es va construir l'eixample.

Nous carrers – menys sinuosos que els de la "moreria" - noves cases – les del singular mirador del pis principal - , nou estil - l'"art nouveau", el modernisme o art de la burgesia de Barcelona, de paris o de Viena - , i els casinos.